

Joan Daniel Bezsonoff

amb la geografia a favor

per Carles Cabrera

(Fotos: J.M. Montaner)

Joan Daniel Bezsonoff (Perpinyà, 1963) és novel·lista i professor de llengües francesa i catalana a l'institut Clos Banet de Perpinyà, actualment Pablo Picasso. Els seus primers llibres, *Les rambles de Saigon* (1996), *Les lletres d'amor no serveixen de res* (1997), *La revolta dels geperuts* (1999) i *Les dones de paper* (2001), aparequeren publicats al segell nord-català Llibres del Trabucaire. El salt a una editorial de Barcelona es produí arran de la impressió de *La presonera d'Alger* (2002) a Empúries, on han vist la llum també les tres novel·les següents: *La guerra dels cornuts* (2004, premi Just Manuel Casero 2003 i Méditerranée Roussillon 2004), *Les amnèsies de Déu* (2005, premi Salambó 2006, Maria Àngels Anglada 2006 i Joan Crexells 2007) i *Els taxistes del tsar* (2007). El seu darrer treball, *Una educació francesa* (2009), que neix a partir dels articles que abans havia redactat per a la revista «L'Avenç», és publicat per l'editorial que duu el mateix nom.

Un entrevistador més aviat tòpic començaria per demanar-vos com veieu la situació de la llengua catalana al Rosselló, cosa que deueu haver respost manta vegada, però si no ho faig ho consideraran una negligència meva. Evidentment. Aleshores, ho dic. Si considerem que el català parlat al Rosselló és evolució directa del llatí vulgar, la situació és desesperant. La transmissió intergeneracional és gairebé inexistente, i el català va desapareixent. Com diu sovint mon oncle, aquí enterrem força catalans i en bategem molt pocs, i així no podem anar enlloc. Això durant molts anys em va preocupar força, però ara ja ho he acceptat.

L'altre gran escriptor rossellonès de la vostra generació, Joan-Lluís Lluís, una volta va oferir un panorama desolador per al futur literari del Nord. Lamentava que ja no sentíeu al clatell, com acaba passant sempre, l'alè d'una generació d'autors rossellonesos joves en català que volguessin arraconar-vos. És més esfereïdor encara que haver de sentir-lo!

No sé pas el que vindrà, perquè no sóc cap pitonissa. Desconec què passarà d'aquí a cinc o deu anys. De moment, efectivament, no hi ha, que jo sàpiga, al Rosselló, creació literària d'autor jove en català, però potser se'n conrea. Fa

vint anys ningú no sabia que jo escrivia i podien haver fet la mateixa observació.

En tant que crític literari, com veieu l'estat de la literatura catalana actual?

Actualment, a la literatura catalana tenim una gran quantitat d'autors de segona filera de gran qualitat, però no posseïm autors excepcionals de la talla de Josep M. de Sagarra, Mercè Rodoreda, Josep Pla o Llorenç Villalonga. Tenim bons escriptors, però ens manquen genis. Baltasar Porcel, per exemple, un gran novel·lista, no era un geni; era un magnífic intel·lectual, amb una cultura immensa i una gran capacitat de creació, però les seves novel·les resulten desiguals. No hi ha genis, doncs, amb l'excepció –encara que tampoc no el consideraria un geni– d'Albert Sánchez Piñol, que ha aconseguit allò que jo potser no aconseguiré mai: ser el Frank Sinatra de les lletres catalanes. Vull dir que Piñol és algú que té una veu impressionant i que, alhora, agrada al públic, com Sagarra. Són escriptors que posseeixen una qualitat literària innegable, i al mateix temps saben connectar amb els lectors. El problema de la literatura catalana és que és una literatura de professors, i molts professors no poden esdevenir bons escriptors. Has de triar. Un catedràtic fa una literatura avorrida, en lloc d'escriure una història que pugui atreure la sensibilitat del públic. Experimenten amb la literatura. A mi, però, no m'agraden els experiments. L'originalitat ha de venir tota sola, perquè, si la cerques, és un fracàs. Llavors el que vols és *épatar*, i jo senzillament vull *épatar* la gent amb el meu estil. Des dels grecs, tot s'ha intentat. Aleshores, nosaltres, com deia Voltaire, hem de conrear el nostre hortet i elaborar el millor producte possible. L'escriptor convertit en artesà, bo o dolent, això ja ho decidirà el temps, però un artesà al cap i a la fi. Cal fer les coses tan bé com puguem, però és una beneiteria que ens prenguem a nosaltres mateixos per demiürgs.

De la crítica literària actual, quines signatures seguim amb més regularitat?

M'agrada molt Vicenç Pagès, i no hi té res a veure que siguem amics. És perquè el consideri molt bo. M'agradava molt també Xavier Vidal-Folch, que ara fa temps que no el llegeixi. Qui treballa molt seriosament també és Xavier Cortadellas; és pencaire i honest, i això es veu. Als blocs, també hi trobes bones recensions, de vegades més i tot que les dels crítics. N'hi ha un, de crític famós, que no citaré, que estic convençut que no s'ha llegit cap dels meus dos darrers llibres per ressenyar-los, i això es nota claríssimament. Ho entenc perfectament: tothom s'ha de guanyar la vida.

Darrerament, la vostra tasca com a crític us ha menat a una polèmica per haver declarat rotundament, en una recensió a «El Temps», l'espanyolisme de Gaziel que es desprèn d'assajos com *Quina mena de gent som*, amb motiu de la reedició de *Pòrtic*. Però vós ja us les cerqueu una mica, aquestes polèmiques, oi?

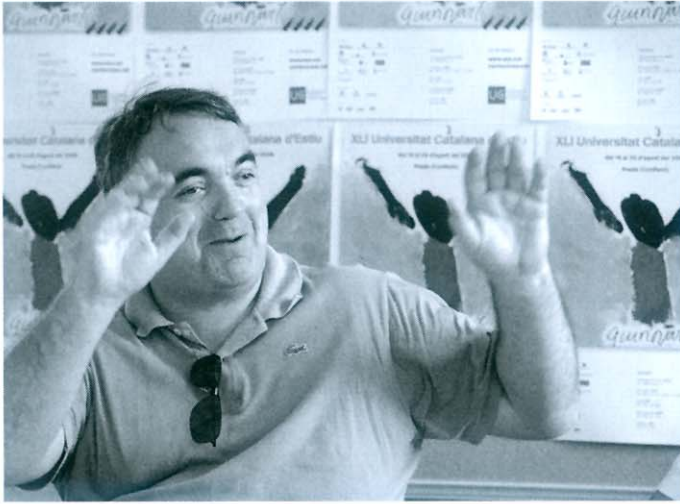
De fet, no. Tinc el defecte de dir sempre el que pensí. Gaziel m'agrada molt com a escriptor; jo he après a llegir català amb Gaziel. Ara, la gent que ha opinat sobre aquest tema, em fa l'efecte que no s'ha llegit el llibre. No faig ciència-ficció; simplement, comenti un llibre que tinc documentat i que he llegit i en què adverteixi un espanyolisme ranci subjacent. Em doni la raó a mi mateix en un vuitanta per cent. Ara, això no té res a veure amb la seva qualitat com a escriptor; és una observació. El meu amic Xavier Pla –per cert, un bon crític també– m'ha escrit per dir-me que anava del tot equivocada i que ell, a Gaziel, l'havia llegit molt i bé. Però jo, de frases espanyolistes, n'hi he trobat un garbell que signaria qualsevol dirigent del PP. I, a més, què passa? Li va tocar viure el franquisme. Però, com a català del Rosselló –encara que he de reconèixer que la cultura castellana m'agrada molt–, m'empipa que sistemàticament parli de les Espanyes i que tingui l'imaginari espanyol al cap: Salamanca, Badajoz, Trujillo, Portugal... Pla, en canvi, essent molt criticat, té un univers mental representat per Catalunya. Dedica un llibre al Rosselló, un a Mallorca, es passeja per tot Catalunya... Era un home molt contradictori, però plenament català; mes Gaziel, migpartit entre Espanya i Catalunya, mira de reconciliar tots dos països i juga a fer de Cambó. Em fa l'efecte que no parla mai de Mallorca, i a Perpinyà, no hi dedica ni una ratlla. És un espanyol que escriu en català, però tant és que se'n senti, perquè, si no, només podríem llegir Pedrolo, Pere Quart, i quatre independentistes tronats. Hi ha escriptors amb els quals podem combregar que resulten lamentables, i escriptors espanyolistes que escriuen molt bé. Jo no cerqui la provocació, però si fa publicitat, endavant. Per mi, era tan evident això, quan escrivia l'article... Voldria que la gent, tanmateix, abans d'opinar, es llegís el llibre. És possible que jo, com que sóc del Rosselló, no entengui el català; ell era de Sant Feliu de Guíxols i potser hi ha expressions que jo no entenc [*riu*]. Ara que a Espanya hi ha una democràcia relativa és molt fàcil parlar d'aquell temps en què et podien venir a cercar a casa a les tres de la matinada.

Per cert, ni en el darrer llibre ni en cap altre les crítiques no us han tractat malament, però un bon nombre d'analistes han girat la vista particularment cap a *Una educació francesa*. Heu dit algun cop que publicant al Rosselló tothom us ignorava. Aquesta etapa resta superada definitivament?

Sí, crec que sí. De tant en tant baixi a Figueres a cal barber i la gent em diu que m'ha vist al diari, a la televisió, i em coneixen, mentre que al meu país sóc un perfecte desconegut, la qual cosa resulta avantatjosa.

Us considereu ja un escriptor català de primera fila?

No, de moment, no. Potser és exagerat dir-ho, però tinc cert talent; ara bé, no em consideri genial. M'agradaria ser Tolstoi. Me'n vaig adonar –perquè he trigat molt a adonar-me de la meua mediocritat– arran d'*Els taxistes del tsar*, que havia de titular-se *Els germans Bezsonoff*,

però ja hi havia *Els germans Karamàzov* de Dostoievski, i al seu costat jo em sentia un nan. Tots els escriptors seriosos hem d'ambicionar ser Balzac, perquè, com va dir Victor Hugo, «o Chateaubriand o res». Hem de ser Chateaubriand, i si no ho aconseguim, hem d'admetre el nostre fracàs. Ara bé, també hem de ser realistes. Hi ha gent que tenen molta més ambició que mitjans.

Quantes llengües sabeu parlar?

La llengua que domini més i parli millor és el francès. Després ve el català, que no conec tan bé com el francès; el castellà, que puc llegir, escriure i parlar fàcilment; conec bastant bé l'occità, l'italià estàndard el puc llegir perfectament, el portuguès escrit, i tinc competències en romanès. Val a dir que totes són llengües neollatines. L'anglès britànic l'entenc bé i el puc llegir. De rus tinc el vocabulari d'un infant de sis anys, és a dir, que puc llegir un còmic però, de moment, per a empassar-me Puixkin ho tinc pelat. I el llatí el llegeix bastant bé i el parli amb els professors de llatí per criticar el veí sense que ens entengui. Això ho he fet de vegades a l'institut.

A Una educació francesa reconeixeu una especial estima per la llengua occitana. En quin estat es troba el diccionari català-occità que havíeu de publicar amb *Llibres de l'Índex*?

El tinc ben avançat, amb dotze mil entrades fetes, però m'agradaria arribar a vint mil, mes *Llibres de l'Índex* m'ha afegit a l'índex de llibres interdicts.

Com veieu aquest moviment, ara ja una mica fora de lloc, d'agermanament catalanooccità? Creieu que realment formem una sola comunitat lingüística?

No. Això és molt complicat. Hi ha un llibre extraordinari, que tothom hauria de llegir, i que és una aventura intel·lectual titulada *La il·lusió occitana* d'August Rafanell, en el qual justament l'autor es fa aquesta pregunta, i al final de la lectura no ho sap. Crec que el català és una llengua diferent de l'occità per raons polítiques; els catalans han sentit que era una llengua diferent. Si agafes l'occità de

Narbona i el català de Perpinyà són tan semblants que jo, a la primeria, entendria més bé un pagès de Narbona que un pescador de Mallorca. Almenys al començament, perquè compartim molt el vocabulari, però si és una persona llegida, un català del Rosselló entendreà més un poema d'Estellés que no pas un de Mistral. Amb el criteri de comprensió no n'hi ha prou per a definir una llengua, perquè entenem perfectament l'italià de la televisió però no és la nostra mateixa llengua. Per a mi, és més fàcil entendre un italià que no un quebequès, i això que parla francès. Per tant, cal que hi hagi també un sentiment de pertinença a la mateixa cultura. Així, el valencià serà el català del sud sempre que una majoria d'intel·lectuals, professors, lingüistes i escriptors el considerin una variant del català, però el dia que tots els valencians –i ja n'hi ha molts– decideixin que allò és una altra llengua, ho serà, encara que s'entenguin. El cors durant molts anys havia estat un dialecte de l'italià, mentre que ara estan creant una llengua unitària unificant els dialectes perquè consideren llur parlar diferent de l'italià i tenen un sentiment de pertinença propi. Per tant, l'occità i el català són llengües bessones, però diferents. Hi ha molts occitanistes, tanmateix, que opinen que el català és una variant de l'occità. Els occitans van tenir la sort de tenir un conreu literari anterior al nostre –és l'únic avantatge que ens tenen–, però nosaltres no parlem un occità degenerat, com ells es pensen. Això és un imperialisme subjacent insofrible.

Tornem a les novel·les. Un professor universitari explicaria als alumnes que conreu la novel·la històrica amb una certa atracció per les guerres (la d'Algèria, les dues guerres mundials...) i els escenaris exòtics. Ho subscriuiu?

Sí, per a facilitar la feina als col·legues, que han de transmetre idees clares a la mainada. Però no escrigui ben bé novel·la històrica, perquè la meua teoria és que aquesta comença abans del naixement dels nostres avis. No puc novel·lar la guerra civil espanyola, perquè he conegut testimonis directes que l'han patida en carn pròpia; en canvi, ara sí que ja es pot novel·lar la primera guerra mundial, perquè tothom s'ha mort. No hi crec gaire, de tota manera, en aquesta mena de novel·les, perquè no ens podem imaginar com pensava un català del segle XV... Si ja ens costa prou d'entendre els altres pobles... O la nostra parella! El que sí que té d'interessant la novel·la històrica és reconstruir-la en el temps que va ser escrita: hi ha la Roma reconstruïda el 1820, la del 1840... I tampoc no crec en categories simplificadores. Les etiquetes les posen només per guanyar temps.

El que també s'incrusta sovint a les vostres obres, tant a les novel·les com als mateixos articles d'*Una educació francesa*, són els interessos personals (les trifulgues lingüístiques, el cinema, la música...), de la qual cosa, poc o molt, se serveixen tots els escriptors.

Les trifulgues lingüístiques són normals, perquè visc en un

país de frontera: l'Estat espanyol, el francès, Catalunya, Occitània, Andorra... A més, per a un escriptor, el llenguatge constitueix la matèria primera, i és fascinant sentir les expressions diferents que adopta cada llengua: «Déu n'hi do», per exemple, com ho tradueixes a l'espanyol? O sentir que els mallorquins i els rossellonesos emprem «ca», o el «xe» valencià. No m'estranya que els catalans estiguem embadalits amb la filologia, perquè això representa un tresor permanent.

De vegades, en petit comitè, us hem sentit cantar alguna cançó en espanyol o parlar-hi. Ho feu un poc per tocar el voraviu als sud-catalans? És allò del treball que dieu que escriureu algun dia, de *Jo no sóc espanyol, però vosaltres sí que ho sou*?

No ho dic per la gent catalana conscienciada, que n'hi ha, i amb qui m'agermani: ells m'han iniciat i m'han ajudat a espolsar-me els prejudicis francesos. Ho faig per la gent normal i corrent, que majoritàriament se sent espanyola. Jo, de moment, sóc ciutadà francès i pagui impostos a França i, en conseqüència, noestic sotmès a l'espoliació fiscal d'allà. Jo baixi amb votura al Principat i hi trobi autorutes i peatges pertot arreu, però si surti del Principat, a partir de Castelló, tot és de franc. *iQue paguen los catalanes!* I això tothom ho troba normal. Doncs no. A mi m'és igual, perquè hi baixi de tant en tant. No sóc català, si vols, en sentit estricte, però és que ho veig tan evident que a Catalunya li convé la independència...

Ara voldria que, en comptes de parlar l'escriptor, donéssiu pas al professor d'institut. Com valoraríeu el nivell educatiu a l'Estat francès?

El nivell escolar actualment és lamentable; una estafa permanent. A França es puntua de 0 a 20, però tenim un paquet de cent cinquanta exàmens i la nota mitjana ha de ser mínim un 8 i, des de fa poc, no podem puntuar menys de 4, perquè es considera una qualificació humiliant. Pots

insultar el professor al control, perquè això ja et puntua amb un 4. Sóc conservador i entenc que l'escola hauria de tornar al despotisme il·lustrat. És a dir, a ser un lloc on el professor sigui el professor, que imposi una disciplina justa i estricta alhora, i on el tractin de vós. Ha de ser un espai per a aprendre i, si cal, que sigui avorrit. No hi ha res més avorrit que aprendre a conduir, posem per cas. Després, el que passa també és que els rics paguen per apuntar els fills a escoles solvents, i la gent pobra els matricula a escoles indignes de segona categoria, d'on els fills no surten preparats. I això se suposa que és la democràcia. Com més va, menys hi crec, en la democràcia.

Per a acabar, ara sí, un missatge en clau positiva. Quin és el futur que es debana per a la llengua catalana al Rosselló? Què en podem esperar?

Abans ho veia molt negre, però ara em sembla gris. El català com a llengua majoritària, de moment, s'ha acabat; hi hauria d'haver un canvi de mentalitat perquè les coses canviessin. Actualment, vivim un debilitament dels Estats-nació, que han afluixat molt –no tant com diuen, per això–, i els francesos se senten cada cop menys francesos. L'Estat francès va perdent competències i això ens pot servir, perquè com jo dic sempre, la història va en contra nostra, però la geografia és per a nosaltres. Tenim Barcelona a dues hores i mitja amb votura, però per molta via que facis mai no et plantaràs a París amb votura en dues hores i mitja. Per això no volen que el TGV arribi a Perpinyà. Quan hi arribi, ja ho veurem; el TGV tampoc no ho salvarà tot, si bé pot ajudar a crear un entorn agradable. Per això, em declaro un pessimista moderat, també perquè el pessimisme no serveix de res. Cal fer-ho com més bé millor, com si hi creguéssim, encara que potser no ho aconseguim. Hi ha una rosa en algun lloc de la muntanya, potser no la trobaré, però l'hauré cercada tota la vida... Almenys hauré tingut un ideal. No hi ha res pitjor que la gent que no té ideals. Crec que la vida sense il·lusions només és una il·lusió.

Regla per als monjos

SANT BENET DE NÚRSIA

La Regla de sant Benet, escrita al segle VI a Itàlia, resumeix la saviesa de la vida monàstica i és, en definitiva, una iniciació a la vida cristiana, al seguiment sense condicions de Jesucrist sota el guiatge de l'Evangeli.

NOVETAT

Regla per
als monjos

SANT BENET DE NÚRSIA

Publicacions de l'Abadia de Montserrat · comanda@pamsa.cat · www.pamsa.cat